"माता र मातृभूमि स्वर्गभन्दा प्यारो हुन्छ ।"

धनकुटा प्रतिभा पुरस्कार कोष

१. पृष्ठभूमि

इतिहासमा पल्लो किरात भनि चिनिने भूखण्ड, नेपाल एकिकरण पछि राणाकालिन समयमा कुनै पनि व्यक्तिले राजनैतिक अपराध गरेको खण्डमा सजाय स्वरुप पठाइने ठाँउ । पूर्वी नेपालको अरुण र तमोर नदीले छेकेको एक सुन्दर पहाडी भू-भाग छथर र चौविसे इलाका समेटिएर बनेको जिल्लाको नाम हो धनकुटा । इतिहासमा जस्तोसुकै भए पनि पंचायती व्यवस्थाको शुरुवात संगै पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्रको क्षेत्रिय सदरमुकामको रुपमा विकास भएको जिल्ला हो र कोशि राजमार्गको निर्माण सगै पूर्वी नेपालको पहिलो सुगम जिल्लाको रुपमा परिचित छ धनकुटा ।

२. परिचय

धनकुटा पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्र अन्तर्गत कोशि अंचलको एक पहाडी जिल्ला हो । ८९१ बर्ग किलो मिटरमा फैलिएको यो जिल्लामा पौन दुइ लाख जनसंख्या रहेको छ । समुन्द्र सतह देखि ३०० मिटर उचाईको भावर प्रदेश देखि २५०० मिटर उचाई सम्मको उच्च पहाडी भूभाग रहेको यस जिल्लामा लिम्बू, राई, याक्खा, क्षेत्रि, बाहून, मगर, तामाङ, गुरुङ, नेवार, दलित लगायतका जाति तथा जनजातिहरुको बसोवास रहेको छ । प्राकृतिक सुन्दरता र वातावर्णिय संगमता संगै यस जिल्लाले देशको उच्च ओहदा सम्मका थुप्रै ब्यक्तित्वहरु देखि प्रधानमन्त्रि समेत जन्माई सकेको छ । शैक्षिक रुपमा समेत राणा प्रधानमन्त्रि देव शम्सेरद्धारा स्थापित १०८ भाषा पाठशाला मध्ये एक धनकुटामै स्थापना हुनुले पनि धनकुटाको शैक्षिक विकास प्रष्ट हुन्छ ।

३. आवश्यकता

सामाजिक, शैक्षिक, राजनैतिक, आर्थिक तथा विविध विकासको पक्षमा मध्यम विकास भएको यस धनकुटा र जिल्लावासी माफ विकसित भएको सांगेतिक (सांस्कृतिक) तथा साहित्यिक विकासले धनकुटा जिल्लाको सौन्दैर्यलाई अझ भरिपूर्ण बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दै आएको छ । चाहे भेडेटार आसपासमा नाचिने हूर्रा नाचहोस, चाहे चौबिस र छथर तिर नाचिने धाननाच, ढोलनाचहोस या खोकुछिन्ताड तिर नाचिने चण्डि, पापानी नाचहोस सबैले देशको एउटा धरोहरको प्रतिनिधित्व गरि रहेका छन् । यी यावत सांस्कृतिक सम्भावनालाई नत राज्यले, नत हाम्रो समाजले व्यवस्थित एवं संस्थागत विकास गर्न सकेका छन्, नत राष्ट्रिय पहिचान दिलाउन नै सकिएको छ ।

यी र यस्तै धरोहरलाई टेक्दै उचाई लिन सक्ने स्रष्टाहरु शम्भू राई, तुलसी दिवस, खगेन्द्र प्रधानाङ, अशेष मल्ल, शिव कुमार श्रेष्ठ, उपेन्द्र दुःखी, झमक कुमारी घिमिरे लगायतका स्रष्टा यस जिल्लाले नजन्माएका होइनन् । जसले राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा धनकुटा जिल्लाको प्रतिनिधित्व गर्दछन् यद्यपी संस्कृति, साहित्य र संगीत क्षेत्रका धेरै ब्यक्तिहरुले उचित वातावरण, प्रोत्साहन एवं माहोल नपाउदा र भविश्य देख्न नसकेर कति विदेश तिर पलायन भए, कति राजधानी र अन्य सम्भावना भएको स्थान तर्फ पलायन भए, कतिलाई चाहि जिल्ला र जिल्लावासीले पहिचान नै गर्न नसकेर विलय भइरहेको नमिठो यर्थाथ हाम्रो सामु छदैछ ।

४. भविश्य

हामी संग भएका सांस्कृतिक धरोहर, समाजमा प्रतिबिम्बको रुपमा रहेको संस्कृति तथा साहित्यलाई उत्थान गर्ने साहित्यकार त्यसैलाई अझ सजिलो संग प्रवाह गर्ने संगीत र संगीतकर्मीहरु समाजको विकास र प्रगतिको निश्चिय नै संवाहक हुन । सामाजिक मौलिक संस्कृतिको सर्म्बद्धनमा लाग्ने संस्कृतिकर्मी तथा साहित्यकारहरुलाई सानै भए पनि हौसला र प्रोत्साहन प्राप्त भएको खण्डमा उनीहरुले जिल्ला र देशको निम्ति अझ ठूलो योगदान दिन सक्दछन् र लुकेका प्रतिभाहरुलाई खोजीगरि अगाडी ल्याउन सकेको खण्डमा नया इतिहास निर्माण हुन सक्दछ । हाम्रो कला, साहित्य, संस्कार र संस्कृतिको गौरवशाली इतिहासलाई सुदुर भविश्य सम्म प्रतिबिम्बित गराई राख्न र भावि पुस्तालाई सहि मार्ग निर्देश गरिराख्न साहित्यकारहरुको, संगीतकर्मीहरुको ठूलो योगदान रहन्छ र उनीहरुलाई आवश्यक वातावरण बनाइ दिने दायित्व आज हामी सबैको हो ।

निसंन्देह धनकुटा प्राकृतिक रुपले अति सुन्दर छ र सांस्कृतिक रुपले धनी छ । यहाको प्राकृतिक तथा भौतिक विकासलाई राजनेताहरुले उन्नत बनाउन सक्छन् साथै सामाजिक र सांस्कृतिक विकासलाई चाहि साहित्यकर्मी, संगीतकर्मी र संस्कृतिकर्मीले मुख्य रुपमा टेवा दिन सक्दछ । यस्ता विशाल सम्भावना बोकेका नवोदित स्रष्टाहरुलाई उचित हौसला र प्रेरणा प्रदान गर्न सकेको खण्डमा धनकुटाको नाम सधै अग्रपंतिमा रहनेछ ।

५. हाम्रो दायित्व एवं चुनौतीहरु

धनकुटामा जन्मिएका र अन्यत्र जन्मिएर धनकुटालाई कर्मभूमि बनाएका अर्थात धनकुटाको परिचय भएका सम्पूर्ण धनकुटेलीहरुले एकजुट भई आज नविन कार्य थालनीको संकल्प गर्नु परेकोछ । नयाँ कार्यको शुरुवाती अध्यायको रुपमा धनकुटा जन्मथलो भई साधनारत अर्थात अन्यत्र जन्मिएर भए पनि धनकुटालाई कर्मथलो बनाई साहित्य सिर्जना, संगीत साधना तथा संस्कृति प्रर्वद्धनमा लागि परेका ब्यक्ति तथा ब्यक्तित्वहरुलाई उचित सम्मान, हौसला, प्रेरणा तथा पहिचान दिलाउन सकेको खण्डमा साँच्चिकै धनकुटाले गर्व गर्न लायक साहित्यकार, संगीतकर्मी अर्थात संस्कृतिकर्मीको जन्महुनेमा आसा गर्न सक्दछौ । त्यसको निम्ति अग्रज स्रष्टाहरुलाई पहिचान र सम्मान तथा नयाँलाई प्रेरणा र हौसला प्रदान गरि भावि पुस्तालाई सहि दिशाबोध गराउनलाई धनकुटा प्रतिभा पुस्कार कोषको स्थापना गर्न आवश्यक ठानेका छौ ।

६. कोष स्थापनार्थ सहभागिता

धनकुटेलीहरु आज जिल्लामा मात्र सिमित नभई सिंगो राष्ट्रमा, विश्वका कुनाकुनामा आफ्नै प्रतिष्ठामा रहेका छौ । जिल्ला बाहिर धरान, विराटनगर, काठमाण्डौ लगायतका शहरहरुमा र विदेश बेलायत, अमेरिका, क्यानडा, हङकङ, जापान, अष्ट्रेलिया आदी देशहरुमा स्थायी वा अस्थायी बसोवास गरिरहेका छौ । यद्यपी तपाई हाम्रो पहिचान र प्रतिष्ठा धनकुटेली हो । आफ्नो गाँउठाँउको इज्वत, नामसुवास नै हामी प्रत्येक ब्यक्तिको परिचयको आधार बन्ने भएकाले हामी जहाजहा रहे पनि हाम्रो प्यारो गाँउठाँउलाई माया गर्नु पर्दछ । सानै भए पनि आफ्नो ठाँउको लागि केही न केही राम्रो काम गर्नु पर्दछ । यसैबाट हामीलाई साँचो परिचय प्राप्त हुन्छ । धनकुटा प्रतिभा पुरस्कार कोष स्थापना गर्ने त्यहि मध्येको एक राम्रो कामको रुपमा हामीले लिएका छौ ।

उद्देश्यहरु:

१. धनकुटाका साहित्यकर्मी र संगीतकर्मीहरुको पहिचान गरि उनीहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
२. अग्रज स्रष्टा तथा ब्यक्तित्वहरुलाई सम्मान गर्ने ।
३. धनकुटाको विविधतालाई ख्याल राख्दै देशकै सम्मुन्नत साहित्य र संगीत निर्माण गर्ने ।
४. धनकुटाको मौलिक संस्कृती र साहित्यलाई संरक्षण एवं सम्बर्द्धन गर्ने ।
५. धनकुटेली साहित्यकर्मी र संगीतकर्मीहरुलाई जिल्लाको सम्पतिको रुपमा स्वीकार गर्दै उनीहरुको अभिलेख राख्ने ।
६. धनकुटेली स्रष्टाहरु बीच आपसमा चिनजान एवं भातृत्वको विकास गर्ने ।
७. धनकुटेली स्रष्टाहरुको निम्ति प्रत्येक अवसर र अधिकारलाई आवाज उठाउने ।

नीति तथा कार्ययोजनाहरु:

१. धनकुटामा जन्मिएका वा धनकुटा जिल्लालाई कर्मभूमि बनाएका स्रष्टाहरु मध्ये प्रत्येक वर्ष साहित्य क्षेत्रका १ जना र संगीत क्षेत्रका १ जना प्रतिभालाई पुरस्कृत तथा सम्मान गरिनेछ ।

२. धनकुटा जिल्लाबासी अर्थात धनकुटा जिल्ला संग जन्मसिद्ध र कर्मसिद्ध सम्बन्ध राख्ने देशविदेशमा रहेका इच्छुक धनकुटेलीहरुबाट प्राप्त सहयोग तथा अनुदानबाट धनकुटा प्रतिभा पुरस्कारको अक्षय कोष स्थापना गरिनेछ । उक्त अक्षयकोषबाट प्राप्त ब्याजबाट पुरस्कार एवं सम्मान प्रदान गरिनेछ ।

३. यो संस्था विशुद्ध सामाजिक संस्था हुनेछ । कुनै पनि राजनैतिक पार्टी संग सम्बद्ध हुने छैन । जुनसुकै राजनैतिक विचारधारा बोक्ने भए पनि आफ्नो जिल्लाको प्रतिष्ठाको लागि ती कुराहरु विर्सिएर यस संस्थामा संलग्न रहनु पर्नेछ । यथासम्भव सबै बर्ग, क्षेत्र जातजाति समेट्दै समावेसी बनाइनेछ ।

४. जिल्ला भित्र पारदर्शि रुपबाट संचालित भएको कुनै साहित्यिक संस्था भए त्यो संस्था मार्फत यो कोष संचालन गरिनेछ । अन्यथा जिल्लामा रहेका स्रष्टा समुदाय र देशविदेशमा रहेका धनकुटेलीहरुलाई समेटी एउटा समावेसी कमिटी स्थापना गरि कोष संचालन गरिने छ । कमिटीको कार्यवधि ५ बर्षको हुनेछ । कमिटीको कार्यनीति निष्पक्ष, पारदर्शि र दीर्घकालिन संचालन गर्नु हुनेछ ।

५. धनकुटाका अंग्रज स्रष्टाहरुलाई स-सम्मान अभिभावकको रुपमा स्वीकादैं विशेषत युवा प्रतिभाहरुलाई सहभागिताको लागि प्रोत्साहित गरिनेछ । धनकुटेली जो कसै सहभागि बन्न सक्नेछन् र प्रगति प्रतिवेदन लगायत आय ब्यय सर्वसाधारण सबैले हेर्न पाउनेछन् ।

६. स्थापनाको निम्ति सक्रिय महानुभावहरु संस्थापक अर्न्तगत रहनेछन् भने सबै सहयोगी दाताहरुको नामावली सुरक्षित राखिनुको साथै वेभपेज र स्मारिकामा प्रकाशित गरिनेछ ।

७. नेपाली भाषा, मातृभाषा, अंग्रेजी भाषा लगायत सबै भाषाका स्रष्टाहरुलाई समावेसी ढङ्गले पुरस्कार प्रदान एवं सम्मान गरिनेछ ।

८. पुरस्कार तथा सम्मान छनौटमा प्रजातान्त्रिक प्रकृया अपनाइने छ । यथासम्भव भोटिङ प्रकियाबाट निर्णय गरिनेछ ।

९. साहित्य र संगीत बाहेक जिल्लाको इज्वत बढाउने जस्ता कुनै पनि क्रियाकलाप जस्तै: खेलकुदमा उत्कृष्ट, परिक्षामा उत्कृष्ट, समाजसेवी अर्थात यस प्रतिभा कोष संचालक कमिटिले सम्मान योग्य महशुस गरेको व्यक्ति वा संस्थालाई सम्मान गर्नेछ ।

१०. अक्षयकोषबाट प्राप्त ब्याजी रकम पुरस्कार र सम्मानको लागि मात्र प्रयोग गरिनेछ । यस संस्थाको आर्थिक कोषको विकास गर्दै यसलाई स्वायत्त प्रतिष्ठानको रुपमा विकास गरिनेछ । जसको लागि संस्थाले विविध कार्यक्रमबाट आयआर्जन गरि साहित्यिक पत्रिका, वेभ पत्रिका प्रकाशन, साहित्यक भिडियो पत्रिका, अडियो पत्रिका प्रकाशन तथा भवन निर्माण एवं स्थानिय स्वयंसेवीबाट संगीत प्रशिक्षण इत्यादीको कार्य गर्न सक्नेछ ।

११. यस संस्था स्थापनाको लागि बिट्रिस गोर्खाज (वेलायती) लाहूरेहरुको सक्रिय भूमिका रहेपनि विश्वभर छरिएर रहेका धनकुटेली तथा स्थानिय जिल्लावासीहरुको मुख्य सहभागिता रहनेछ । यसको कार्यालय धनकुटामै रहने छ ।

कार्यक्रम तालिका:

१. यहि भानु जयन्ति (असार २९, २०६४) को अवसरमा प्रसारप्रचारको आरम्भ गर्दै । धनकुटेलीहरु माफ्त घरदैलो वा सोसरह कार्यक्रमको खबर पुऱ्याउदै सहयोग संकलन शुरु गर्ने ।

२. यहि साउनको पहिलो हप्ता भित्र संस्थाको वेभपेज निर्माण गरि सक्ने र त्यहि वेभपेजमा संस्थाको परिचय तथा सहयोगि दाताहरुको नाम राख्न शुरु गर्ने ।

३. धनकुटेलीले प्रतिब्यक्ति कम्तिमा ७५ पाउण्ड र स्वेच्छाले बढि पनि दिन सक्नेछन् । कोष कम्तिमा २ लाख देखि १० लाख रुपैयाको हाराहारीमा रहनेछ ।

४. देशविदेशबाट प्राप्त सल्लाह सुझाव उपर अक्टोबरको पहिलो हप्तामा सामुहिक छलफल गरि आवश्यक परेको खण्डमा शंसोधन गरिनेछ ।

५. आगामी सेप्टेम्बरको तेस्रो हप्ताभित्र पैसा उठाउने काम पूरा हुनेछ । अक्टोबरमा नेपाल जानुहुने हाम्रा प्रतिनिधिहरु र धनकुटाका स्थानिय स्रष्टाहरुबीचमा भेला गरिने छ । त्यसैबेला धनकुटा बैकमा संस्थाको नाममा खाता खोलि जम्मा गरिने छ ।

६. सबै धनकुटेलीको समान सहभागिता रहने भएकोले सबैलाई कमिटी सरह स्वीकार्दै कमिटी निर्माण गरिएको छैन । यद्यपी कानुन सम्मत जवाफदेही ब्यक्तिको आवश्यता खड्किएकोले चाडै छरितो कमिटी तयार गरिने छ । चासो र तत्परताको आधारमा देशविदेशमा हुनु भएकालाई कमिटिमा राखिने छ ।

शुरुवातकर्ता धनकुटेलीहरुको नामावली यसप्रकार रहने छ:

ब्रिट्रीस गोर्खाजका धनकुटेलीहरु:

क्या. ज्ञान बहादुर लिम्बू (डाँडा बजार)
टुपेन्द्र लिम्बू (डाँडा बजार)
लोक बहादुर लिम्बू (राजारानी)
डिल्ली कुमार राई (आँखीसल्ला)
धन ठाडामगर (चुङवाङ)
गणेश लिम्बू (फाक्सिव)
श्रीमान लिम्बू (हात्तिखर्क)
ज्ञान पाखिन (मौनावुधुक)
जितेन्द्र चेम्जोङ्ग (मौनावुधुक)
दिलिप लिम्बू (ताङखुवा)
डम्बर खजुम (चौकीभञ्ज्याङ)
आनन्द देवान (वोधे)
जसबहादुर लिम्बू (डाँडा बजार)
विष्णु लिम्बू (बुढिमोरङ)
विश्वास दीप तिगेला (हात्तिखर्क)
टंक मगर (भिरगाँउ)
भिम बहादुर अठपहरिया राई (वेलहारा)
मदन ताम्लि (मारेक कटहरे)
थमेश राई (राजारानी)
विजय लिम्बू (सोक्रोक्पा)
कुमार राई (आँखीसल्ला)
कृष्णभक्त सुभरा राई (छिन्ताङ)
वाल लिम्बू (ताङखुवा)
राज लिम्बू (ताङखुवा)
फूर्वा तामाङ (हिले)
नयन लिम्बू (मौनावुधुक)
किरण देवान (वोधे)
लोक बहादुर गुरुङ (पाखीवास)
बल बहादुर तामाङ (हिले)
धन मगर (चुङवाङ)
सुरेस परियार (राजारानी)
दुर्गा पिठाकोटे मगर (सान्ने)
ज्योति लिम्बू
डगेन राई (आँखीसल्ला)
विक्रम चेम्जोङ (राजारानी)
वम लुम्बा (मारेककटहरे)
सौजन्य सुब्बा (लाप्चेटार)
राजकुमार याक्खा (डाँडाबजार)
नन्द लिम्बू (हात्तिखर्क)
बलजित चेम्जोङ (सोक्रोप्पा)
सुरेन्द्र इवाहाँङ (बुढिमोरङ)
शुकराज लिम्बू (खुवाफोक)
परदेश लिम्बू
क्रमश अन्यहरु....

धनकुटाका सक्रिय/सम्भावित ब्यक्तिहरु:

अधिवक्ता-ोजनारायण सिं राई (छिन्ताङ)
संजयसन्तोषी राई (पत्रकार/धनकुटा)
राजकुमार दिक्पाल (पत्रकार/काठमाण्डौ)
सोम रानामगर (हिले)
हरीराज खेवा (हात्तिखर्क)
तुलसी पराजुली (डाँडा बजार)
कमल दीप तिगेला (धनकुटा)
नगेन्द्र राई (पत्रकार/छिन्ताङ)
राजेश्वर प्रधान (पत्रकार/धनकुटा)
जे. वी घले (पत्रकार/जितपुर)
थर्कदिप तिगेला (हात्तिखर्क)
सिद्धराज राई (पत्रकार/खोकु)
विनोद लुङगेली (धनकुटा)
लिलाबल्लभ घिमिरे (पत्रकार/तेलिया)
कुलबहादुर राई (पत्रकार/छिन्ताङ)
राजेश राई (पत्रकार, भोजपुर/धनकुटा)
निराजन बतास (पत्रकार, भोजपुर/धनकुटा)
शिव कुमार सुब्बा (शिक्षक)
क्रमश अन्यहरु....

विदेश स्थित प्रतिनिधिहरु:

एस. पी. गणेश ठाडामगर, कोसभो
टंक सम्वाहाम्फे, हङकङ
गिरिस पोखरेल, अमेरिका
विक्रम सुब्बा जर्मनी
रविन्द्र घिमिरे, कतार
क्रमश अन्यहरु....

११ जुलाई २००७, कोसभो

तपाई जहा रहनु भए पनि आजै हाम्रो वेभपेजमा गई सदस्यताको फाराम भर्न नभूलू होला ।
Website: www.dhankuta.org.np/form.html

सल्लाह सुझाव सम्प्रेषण:

Phone: 07912973370/07878533582
E-mail: ourDhankuta@gmail.com
Web: www.dhankuta.org.np